

STRESZCZENIE

Związki filozofii z nauką w świetle publikacji z pierwszej serii „Rocznika Towarzystwa Naukowego Krakowskiego” (1817-1833)

W dysertacji przedstawiono zagadnienie związku filozofii z nauką w oparciu o analizę wybranych artykułów z „Rocznika Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”. Celem pracy było nakreślenie obecnych w artykułach zagadnień filozoficznych, zrekonstruowanie pojęcia naukowości w ujęciu wybranych członków TNK oraz określenie roli interdyscyplinarności w ówczesnym krakowskim środowisku naukowym. Wyeksponowano także pojawiające się w refleksji członków TNK wątki patriotyczne oraz uwzględniono kontekst epoki i kontekst biograficzny.

Filozofia rozwijana w ośrodku krakowskim u schyłku oświecenia nie doczekała się dotychczas pogłębionych studiów. Dlatego niniejsza publikacja jest próbą uzupełnienia badań nad myślą filozoficzną członków Towarzystwa Naukowego Krakowskiego – towarzystwa, które zajmowało ważne miejsce w kształtowaniu życia intelektualnego Krakowa i w znacznym stopniu wpłynęło na kształt polskiej kultury XIX wieku.

W pracy dokonano wyboru artykułów z pierwszego okresu działalności „Rocznika Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”, tj. z lat 1817-1833. Z tego względu dysertacja przyjęła postać studium pojedynczych przypadków, skupiając się na tekstach następujących autorów: Paweł Czajkowski, Józef Łęski, Ignacy Mieroszewski, Józef Sołtykiewicz. Należy zatem zaznaczyć, że nie wyczerpuje ona w całości zagadnień filozoficznych obecnych w artykułach opublikowanych w pierwszym poczcie „Rocznika”, a raczej stanowi wstęp do podejmowanej tematyki.

W badaniach nad wybranymi publikacjami zastosowano przede wszystkim metody: analizy historyczno-filozoficznej (w tym analizy porównawczej) i syntezy historyczno-filozoficznej, dążącej do ustalenia wniosków o charakterze ogólnym i porównawczym.

Na strukturę pracy składają się trzy główne rozdziały, poprzedzone wstępem, a zakończone podsumowaniem oraz bibliografią. Pierwszy rozdział nakreśla specyfikę polskiej myśli filozoficznej początku XIX wieku. Zawiera przede wszystkim informacje na temat głównych źródeł i inspiracji późnego polskiego oświecenia. Osobny paragraf został poświęcony dziewiętnastowiecznej myśli oświeceniowej w Krakowie przed 1817 rokiem. Pierwszą część pracy zamyka rejestr stanu badań nad refleksją o Towarzystwie Naukowym Krakowskim.

Drugi rozdział przedstawia okoliczności powstania Towarzystwa Naukowego Krakowskiego i omawia jego rolę w rozwoju nauki polskiej. Punktem wyjścia jest naszkicowanie tła polityczno-społecznego. W kolejnych paragrafach opisano te cele statutowe TNK, które związane są z tematem pracy i objaśniono funkcję „Rocznika” w działalności naukowej krakowskiego towarzystwa. Część tę kończy przedstawienie życiorysów wybranych członków Towarzystwa, co ma na celu uwypuklenie interdyscyplinarnego charakteru TNK.

Trzeci rozdział, zawierający analizę wybranych siedmiu rozpraw członków TNK, podzielono na trzy główne paragrafy. Pierwszy paragraf jest analizą rozpraw Józefa Sołtykowicza pod względem roli nauki w życiu społeczeństwa oraz stosunku autora wobec zagrożeń nauki. Drugi paragraf koncentruje się na przedstawieniu myśli Józefa Sołtykowicza na temat wizerunku człowieka w świecie nauki oraz obrazu uczonego jako autorytetu. Trzeci paragraf jest nakreśleniem rozważań z zakresu estetyki i historii sztuki w ujęciu Józefa Łęskiego, Ignacego Mieroszewskiego i Pawła Czajkowskiego. W części tej zwrócono uwagę na trzy zagadnienia: źródła wiedzy o pięknie i sztuce; piękno i jego rola w dziele sztuki; kreacja artysty i istota geniuszu. Wprowadzeniem do wszystkich paragrafów trzeciego rozdziału są zwięzłe opisy rozwoju omawianych kwestii w refleksji europejskiej, a zwłaszcza polskiej. Pozwala to na uświadomienie sobie miejsca refleksji członków TNK w szerszej perspektywie, określenie stopnia ich oryginalności, a także źródeł inspiracji.

W świetle przeprowadzonych badań dochodzi się do wniosku, że filozofia, którą można zrekonstruować na podstawie opublikowanych w „Rocznikach Towarzystwa Naukowego Krakowskiego” artykułów ma ścisły związek z nauką. W refleksji wybranych członków TNK dominowały przekonania na temat użyteczności i społecznej roli nauki oraz empirycznej weryfikacji wiedzy.

W pracy podkreślono konieczność podjęcia dalszych badań nad relacją nauka-filozofia w kręgu Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, co jest szczególnie istotne w obliczu odrodzenia filozoficznej refleksji nad nauką pod koniec XVIII wieku, a także kontynuacji tego sposobu filozofowania w krakowskim środowisku po dzień dzisiejszy.

Sylvia Psica
17.06.2024 r.